

הקדמה לאגרות הראי"ה

הרב שג"ר, שיעורים על ליקוטי מוהר"ן, כרך ב, עמ' 204-205:

כאשר רואים כתב יד של הרב קוק, איגרת מסוימת – חשבו על הדקה שבה הוא כתב את האיגרת הזאת. או ראייה של חפצים של אדם שכבר עבר מן העולם, כמו תעודת לידה של מישהו שנפטר. ניתן לדמות לעצמנו איך אמו שמחה בלידתו, וכדומה, וכך להתחבר לדמותו. או אם אנו רואים צילום של איש צעיר מלפני חמישים שנה. הריכוז בזה מאפשר לך להיכנס לאינטימיות שלו, ואז ניתן להתפלל עם הממשות שלו, למרות שהוא כבר איננו אֲתָנוּ.

הקדמת הרצי"ה לאגרות הראי"ה:

ה"אגרת", כמו תאר הפנים וקצב תנועות הגוף ואבריו וכמו אופן הדבור וצורת הכתב וסגנונם, מביאה היא לידי התבטאות, גם בנדוניה וגם בסגנונה, את עצם מהותו של בעליה, ומשמשת ראייה וביורר לכוונו ולאופיו. מדתה העיקרית של ה"אגרת" היא, שיש בה מפנימיותה של רשות היחיד, בהבעת-דבריה הנפשית הטבעית, התמה, מאיש אל רעהו, מן היחיד אל היחיד, או גם אל כמה וכמה יחידים. יחסים יחידים אלה וענייניהם אף הם מכוונים ומתאימים אל מעמקי רשות היחיד שבנפש, המתגלית עם התבטאותם זאת.

... ומתוך-כך הערך הרגיל של "אגרות" המתפרסמות הוא בהתבטאותן האישית, ליחיד או ליחידים, שאינה עשויה מתחילה לפי חשבונות החובות והצרכים הצבורים, ואינה מתוקנת מתחילה לפרסום ברשות הרבים, ומעתה יש לפרסומה בפרטיות אישיותן, חשיבות מיוחדת, גם מושכת ומגרה, מעין גילוי נסתרות מעמקי הנפש וגנוזי גווניה. "אבל הנברא לצורך הדור, להיות ראש הדור, מאלו הנשמות שנבראו בעת הולדתן בקדושה ובטהרה, שבראן הקב"ה נשמות יקרות קדושות בעצם, ולכך נאמר בהם לשון כי טוב ושמן קודם לעצמם, שזכות הרבים תלו' בו ומשפטיו עם ישראל ומעשיהם של כל ישראל שלו הם"¹, הרי הרשות של הרבים, הזכות של ענייניהם וכווניהם; ורשותו של היחידה זה ועולמו המיוחד והמלא, הן כל-כך שייכות בהדדי, יניקות תחומיהן זה. מזה הן כל-כך שופעות ונובעות, והם כל כך מעורים ודבוקים יחד, עד אשר לאמיתם של דברים לא תתכן ולא תצדק כאן החלוקה המוחלטת של דברים פרטיים וכלליים, אישיים וצבוריים שמיועדים מתחילתם לפרסום ושאינם מיועדים לכך מתחילתם.

כל אלה מהווים כאן יחד את העניין האחד, הגדול והכולל, השימוש, של גוף הקדושה הפנימית העצמית, והלימוד, של ההשפעה, ההדרכה והידיעה, היוצאת ומסתעפת ממנו. אף הם מופיעים כאן בבת-אחת, כמו שהנסתר והנגלה, עם כל תחומיהם השונים והמיוחדים, אף הם משווקים יחד, מחוברים ומאוחדים, בשלמות אחדותה האלוהית של התורה, התמימה והמשיבת נפש, ואמיתת משפטיה אשר צדקו יחדו.

אמנם לא צורת ה"אגרת" בלבדה, כמו שגם לא היחידות האישית של ענייניהן ולא התהוותן שאינה מכוונת לפרסום, היא הקובעת את ערכה של הנפשיות, את התבטאות מילוא השם העצמי, את הבעת הנשמה בגילוי קדושתה, השייכת ל"אגרות". ההתבטאות האישית איננה ממועטת כלל מהקשר הציבורי ומפרסומו, אע"פ שבהחלט איננה מכוונת אליו כלל ובאמיתיות אופיה היא כולה פנימית, - כשם שהענינים הכלליים והצבוריים, לכל מקצועותיהם וגווניהם, שייכים למהות הנשמתית ולביורר תפקידה, עם כל קדושת התלבטותה התמידית, של בת-מלך זו בצמצומי עולם-העשייה, מתוך דבקותה למעלה, "למה שהיא מן העליונים" (קהלת רבה פ' ו).

אבל הפניה המכוונת ומפורשת, אל היחידים או הרבים, האישיים או הצבוריים, מקבלי הדברים, היא מגבילה את מסגרת ההתייחסות הנפשית וקישור ענינה, לאנשים ולדברים, ובזה מבססת ומאפיינה את ה"אגרות". לעומת-זה הפניה המכוונת אל כלל-ישראל, בסתמיות כלליותה ובהחלטיות ציבוריותה, אפילו היא בצורה של "אגרת", מגיעה היא בזה אל המדור הכללי של אותם הענינים, התורניים או הספרותיים או הצבוריים, והצו הנפשי האישי מובלע הוא בהם בכלליותם ובעצמיותם, לכן במערכה המשוכללה הזאת של "אגרות הראי"ה", וכל דמות תבניתה, הכוללת את השימוש והלימוד, של אצילות קדושה, דברי תורה וביורר אמונות ודעות, מוסר ומדות, התנהגות אישית והנהגה צבורית, הנהגת הרבנות והנהגת

הישוב בארץ, הכנסתי גם אגרות הפונות אל חוגים צבורים מסוימים, כגון אל אנשי הישוב בארץ, אל תופשי התורה, אל מנהיגים ועסקנים בעניינים אלה, ולא את אלה הפונות אל הכלל הישראלי כולו.

אותה "קבוצת המכתבים", שהוצאה בשנת תרפ"ה בתור "אגרות ראייה", לשם "הפצת אור ובידור דרך" בעניינים כלליים מסוימים, "בתורה ועבודת ה' בחיי היחיד ובחיי הצבור", נכנסו כאן במערכה המשוכללה של "אגרות הראייה", עם הוספת דברים פרטיים שהושמטו אז מתוכם. עתה הושמטו רק דברים אחדים, בודדים, שהיו נוגעים לאנשים אחרים ושייכים לאותה שעה. וכן דברי הלכה, שהם להכרעת הלכה למעשה או לביורוי עניינים שלמים במשא-ומתן של הלכה, הושמטו מכאן ונקבעו במקומותיהם, במערכות דברים אלה, שצינתי להם. אך הערות קצרות, אם אמנם גדולות באיכותן, נשארו מהם כאן.

כמו שנדפסו אז אותן ה"אגרות" עם ציוני מראי-מקומות של דברי חז"ל המובאים בהן, כן הוספתי בזה ושכללתי בתחתית הדף, את ציוני מראי-המקומות, גם לפסוקי תנ"ך, שאינם מפורסמים ביותר, גם לדברי רז"ל למקורותיהם השונים, גם לביטויים סגנוניים שמקורם הוא בפסוקי תנ"ך או בדברי חז"ל, וכן ביאירתי בהערות אלו את מובנם של המלים והביטויים, השייכים לענייני זמן הכתיבה ולמעשים שהיו אז. ב"נוספות" שבסוף הספר הזה, צירפתי עוד כתבים אחדים, שיש בהם ענין להשלמת בירור דברים הנזכרים בפנים באגרות.

... למילוא המערכה המשוכללה הזאת של האגרות השתדלנו להכניס בזה, לפי הכוון המבואר למעלה, את אגרות-קדשו של מרן אאמו"ר הרב זצ"ל עד כמה שעלה בידנו להשיגן. אמנם לצערנו הגיעו איגרותיו לידי טיפול של העתקה ושמירה רק מח' כסלו שנת תרס"ז והלאה, וגם כמשך-הזמן הזה עוד נחסרו כנראה ונתעכבו לנו כמה וכמה מהן בעלות ערך שמושי-למודי מרובה, שנקוה עוד להשיגן ולסדרן בכרכים הבאים בע"ה, ואם אמנם לא לפי סדר הזמנים, כמו שגם כאן בכרך זה הוכרחו, מתוך סבות כאלה, אגרות אחדות להסתדר שלא לפי סדר הזמנים. אבל מהשנים הקודמות לזה השגנו רק מספר מצומצם מאד מאיגרותיו, שהוא נתון כאן בספר הזה.

... ועל כולם תתברך ע"ט"ר [=עטרת ראשי; ת"ג] אמי מורתי הרבנית הצדקנית מרת רייזא רבקה שליט"א אשת-החבר הגדולה, של חברם הגדול של ישראל כמלאכי השרת² (סוף שיר-השירים רבה) אשר בתמידות שמושה ודבקות עזרתה, לקדושת מרן אאמו"ר הרב זצ"ל, מה גדל כח היד והשם אשר לה, בכל הארת תורתו ועבודת קדשו, וקיום דבר ד' המופיע על ידו, כאז בהיותו אתנו פה כן עתה, וביותר בהמשך גודל זכותו וברכתו משפע גנוי המרומים.

יזכנו נא השי"ת בהגלות נעם ימינו עלינו ועל כל ישראל, בהעמידו מהרה מהמקום הזה, ממרום הר קדש נחלתו, בה בחר ואיווה למושב ואותה לא יעזוב, רוח והצלה, פדות ותשועה, לעודדנו ולנחמנו בכפלים, כימות עננו ושנות ראינו הרעה האיומה, וזועות תרעלת חמתו שניתכה על רוב מנינן ובנינן של עם קרובו, בקום עלינו, במערכת מלחמת העמים והממלכות, קובעת טומאת הגויים לכלותינו הלילה, באבדן אלפים ורבבות מאתנו ובהם ארזי הלבנון אדירי התורה, צדיקים וטהורים, ראשים ומנהיגים, חכמים וסופרים, ספרי-תורותינו הכתובים והחיים, בתי-ישיבותינו שמגדלים בהם תורה ולומדיה אשר בהם, הי"ד, ובהותיר לנו א-להי צבאותינו שריד במעט לפליטה הנשאר בציון והנותר בירושלים, הכתוב לחיים, והיה קדש.

ובעת הזאת יעמד יגלה ויראה מהרה, מזבול הקדש והתפארת, פעל שרם של ישראל בהעלאת נשמת כהנם העליון זצ"ל, כי לעולם זאת על ישראל כי נצדק הקדש, ו"ישפיע מגן עדנו על אחב"י להתאחד בלב אחד לאבינו שבשמים"³ עם שכלול השפעת קדושת בית מדרשו והארת כתבי קדשו כולם יתקיים ויתגדל כח מפלאות זכותו לרוממות תורה ומצוה, לשגב טהרה וקדושה, לרוב עוז ושליו, לחיים טובים מאושרים ומתוקנים לכלל ולפרט, מתוך מעמקי המחשכים אל מפלאות האור הגדול, בגאולת אמת ותקומת עולם, אשר יופיע על נחלת סגולתה במהרה בימינו אמן.

צבי יהודה הכהן קוק י' מנחם-אב תש"ג, עיקו"ת ירושת"ו.

2 שיר השירים רבה ח, יא: יא 'היושבת בנגים חברים מקשיבים לקולך השמיעני'. רבי נתן בשם ר' אחא אמר למלך שכעס על עבדיו וחבשן בבית קולין מה עשה המלך נטל כל קצרקטין שלו ועבדיו והלך לשמוע מה היו מן הן אומרים שמע שהיו אומרים ארזינו המלך הוא שבתנו הוא חיינו אל נחסר לארזינו המלך לעולם אמר להם בני הגביהו קולכם כדי שישמעו חברים שעל גבכם כך אע"פ שישאל עוסקין במלאכתן כל ששת ימים וביום השבת משכימים ובאים לבית הכנסת וקורין קריאת שמע ועוברין לפני התיבה וקורין בתורה ומפטרין בנביא והקב"ה אומר להם בני הגביהו קולכם כרי שישמעו חברים שעל גבכם ואין חברים אלא מלאכי השרת ותנו דעתכם שלא תשנאו זה את זה ולא תקנאו זה את זה ולא תתחרו זה עם זה ולא תביישו זה לזה שלא יאמרו מלאכי השרת לפני רבש"ע תורה שנתת להם לישראל אינן עוסקין בה והרי איבה וקנאה ושנאה ותחרות ביניהם ואתם מקיימים אותה בשלום בר קפרא אמר למה קרא למלאכי השרת חברים לפי שאין ביניהם איבה וקנאה ושנאה ותחרות ומינות ופלוגת דברים:

3 לשונו של ירידנו הרב הגאון הקדוש ר' דוד בארנשטיין, האדמו"ר מסאכאטשוב, זצ"ל הי"ד (המכתב תנחומיו אלינו באבלנו בהסתלקות מרן אאמו"ר הרב זצ"ל), שנפל ע"י בני-העולה הודים הארורים ימ"ש, יקבע לו זכר-קדש כאן.